

panic fear of standing still

TEXT BY STIJN DIERCKX

Met 'Panic Fear of Standing Still' debuteert performer Kasper Vandenberghe (35) als regisseur. Het afgelopen decennium stond hij voornamelijk zelf op scène bij Troubleyn/Jan Fabre. Vandenberghe was onder andere te zien in de twee grote re-enactment creaties 'De Macht der Theaterlijke Dwaasheden' en 'Het Is Theater Zoals Te Verwachten En Te Voorzien Was' en recenter in het vierentwintig uur durende spektakelstuk 'Mount Olympus'. Met zijn eigen fonkelnieuwe gezelschap MOVEDBYMATTER geeft Vandenberghe nu voor het eerst uiting aan zijn kwaliteiten als maker.

De zon hangt laag. Tussen twee golfbrekers ligt een stuk strand, een gele boei of drie heeft het dobberend gevecht met eigen ketting gestaakt, legt zich onbewogen op het harde zand. Een redderstrap wordt weggesleept, de groene vlag gestreken. Een kwart voor zes jogger loopt zijn loop, een jonge hond verjaagt een ongrijpbare meeuw. De Noorderwind waait, de Noordzee rolt. Af en aan. In deze parallelle oefening van horizontalen tekenen zich de contouren van vier jonge vrouwen af. Waar het land net land is geworden trekken zij hun spoor. Leven zij vanavond hun leven.

Zo begint Panic Fear of Standing Still. Het kader is getrokken, het canvas gezet.

Regisseur Kasper Vandenberghe zal gedurende de volgende vier uur de tijd nemen om een van zijn meest intieme en tegelijk meest zichtbare angsten ten tonele te brengen: 'Het was een plotse vaststelling in dit gewricht van mijn leven, een inzicht als het ware: 'telkens ik dreig tot stilstand te komen, creëer ik beweging, veroorzaak ik deining rond mij. Die beweging moet mij voeden. Of mij minstens afleiden van het oog van de storm, waar het akelig stil is.' Een houding, een reflex die Vandenberghe ook rond zich herkent: 'Ik zie vele mensen die hun uiterste best doen om vooral ' bezig te zijn', in beweging te blijven. Uit angst om niet meer mee te tellen als je even uitstapt. Uit angst voor de zelfconfrontatie. Voor negatieve gedachtestromen, neerwaartse spiralen, galmende stilte, emotionele woestijnen.'

'Met deze voorstelling onderzoek ik dit proces: hoe gaan wij om met stilstand? Is stilstand een verbod op de dood? Is beweging daarom automatisch synoniem voor leven? Waarheen en waartoe leidt dat bewegen? Wie of wat bepaalt onze beweging, onze levensloop? Wanneer kiezen wij doelbewust voor een afslag en wanneer volgen wij het uitgesleten spoor van onze voorgangers? Hoe sterk staat het individu, hoe dwingend is het systeem, hoe bepalend is de samenleving waar een mens in meedraait? Allemaal vragen die je je niet hoeft te stellen, zolang je meedraait.'

Vier danseressen hebben inmiddels een cirkel van voetsporen getrokken. Als de vier windstreken op een kompas draaien zij rond een onbetreden centrum, een niet verkende leegte. Al lopen zij dezelfde loop, lijken ze zich erg bewust van elkaars ritme en bewegen, tot een wederzijdse toenadering of ontmoeting lijkt het nooit te komen, laat staan tot een moment van stilstand of overleg. In een almaar complexer wordend patroon ontvouwen de vier vrouwen hun ritueel voor de maan. 'Wij passen ons in een eeuwenoude traditie in, waarbij de wiskunde gestoeld is op de waarneming van astrologie en natuurverschijnselen. De getallenreeksen van Fibonacci waren geen uitvinding of ontdekking an sich, eerder een in kaart brengen van empirische vaststellingen die overal in terug te vinden zijn. Dit ritueel op deze locatie is niet zozeer een gevecht tegen de tijd of de getijden, ik toon veeleer aan hoe de mens rekening heeft te houden met de natuurelementen. De wind, de zee, de zon, de maan, op dit symbolische stukje strand zijn ze bepalende factoren in het al dan niet slagen van de zoveelste poging van de mens om controle te krijgen op zijn leefgebied.'

Een mens kiest zijn grond, bouwt zijn huis, bakent zijn terrein af. Schept zijn eigen orde in de aanwezige natuurlijke orde. Wanneer het kot te klein dreigt te worden, wanneer de drukte nijpt, wanneer de verveling toeslaat, trekken wij uit de orde. Trekken wij een nieuwe levenscirkel. Uitbouwen, bijbouwen, verhuizen, renoveren, werkwoorden die ons erg vertrouwd klinken in bepaalde meermaals terugkerende scharniermomenten van ons leven. Vandenberghe: 'Van zodra wij iets afbakenen, hebben we ook iets te beschermen. Ik kies voor deze voorstelling bewust voor deze publieke locatie. Het strand is nog één van de weinige échte gemeenschapsplaatsen waar mensen elkaar treffen. De plage is van iedereen: van dagelijkse joggers, losgelaten honden, fortentbouwende kinderen, gepensioneerde petanque-spelers, eenzame wandelaars, verliefde koppels. En hier en nu dus ook van dansers die hun ei kwijt moeten. Mijn danseressen wandelen letterlijk een ei bij elkaar. Rond een drieledig lemniscaat trekken zij een eivormige afbakening. Dat aangepast oneindigheidsteken is het symbool van kunstenaar Michelangelo Pistoletto voor wat hij noemt: 'Het Derde Paradijs'. Met drie in elkaar overlopende cirkels verbeeldt hij de enig mogelijke toekomst van de mensheid. De vereniging van de natuur en het kunstmatige wordt uitgebeeld door de twee buitenste cirkels. Aan de ene zijde bevindt zich het milieu, waarvan de mens een product is; aan de andere kant de intelligentie, waarvan hij de maker is. Deze twee tegengestelde paradijzen bedreigen elkaar met uitroeiing. Hun samensmelting vormt een derde, centrale 'baarmoeder', waarin ze uiteindelijk tot verzoening komen.'

De sociologische input van kunstenaar Pistoletto in deze voorstelling kwam er op uitnodiging van Bozar. Op 21 december 2017 toonde Vandenberghe een preview van Panic Fear of Standing Still als hommage aan Pistoletto in een van de zalen van Bozar. 'Daar al, in de beslotenheid van die museale context, werd mij duidelijk dat ik 'het gevaar' van de zee miste. Op de huidige locatie voel je, terwijl de vier vrouwen op de voorgrond hun ritueel opbouwen, de constante dreiging van een opkomende zee op de achtergrond. Een beetje zoals de nakende dood een onontkoombaar vooruitzicht is voor of inherent is aan elke levensvorm. Mijn danseressen wandelen eigenlijk hun eigen graf bij elkaar. Of je er nu tegen vecht of niet: elke dag, elk uur, elke seconde die je leeft, kom je ook een stapje dichterbij de dood. Het loslaten, de uiteindelijke overgave lijkt de enige mogelijke uitweg.'

Dat gevecht, die wedstrijd-die-je-niet-winnen-kan wordt erg voelbaar wanneer de dreiging van de zee haar hoogtepunt bereikt. Gestaaq maar zeker loopt het eerste zeezilt de uitgesleten voor van de buitenste cirkel in. De zee breekt binnen, de paniek breekt uit. Begeleid door stille kreten die in hun snijdende heftigheid niet voor Münch moeten onderdoen, verwordt de zelfzekere tred tot een chaotisch pompen of verzuipen. De zorgvuldig opgebouwde kunstmatige interne harmonie zal het niet redden van de oerkracht. Waar je dit als toeschouwer meteen in de gaten hebt, lijken de danseressen nog alle fasen van het Kübler-Ross rouwmodel (anger-denial-bargaining-depression) te moeten doorploegen, alvorens tot de onvermijdelijke 'acceptance' te kunnen komen. Moegestreden en afgeleefd zijgen zij ten gronde. Geven ze zich over aan de zee. Geknielq als moeders-vluchtelingen van wie zonet alles is afgenomen, staat hun blik op de oneindige horizon vastgevezen. Golfjes water klotsen zacht rond de leegte van hun verdriet. Vandenberghe puurt schoonheid uit pijn. Met de verslagenheid is ook de rust weergekeerd. De berusting. Al wat blijven zal is het rollen en ruisen van de zee. Af en aan. Dit ritueel is een afscheid. Op het raakpunt van het leven met de dood wordt de nietigheid van de mens in tijd en ruimte voelbaar. Op het raakpunt van dit stukje strand met de zee maakt MOVEDBYMATTER dat stille nietige gevecht tastbaar.

(STIJN DIERCKX)

